

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Vytvořeno v rámci projektu
CZ.1.07/1.1.10/03.0007**

Zavádění ŠVP na gymnáziu – projekt GOTIKA

Průvodce po gotických památkách Českých Budějovic

Fotografie a text žáci
Gymnázia Jírovcova v Českých Budějovicích

Průvodce po gotických památkách Českých Budějovic

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Seznam vyobrazených gotických památek ČB

Náměstí a Bludný kámen	3-4
Mallnerův nárožní dům	5-6
Dům č. 67	7-8
Kostel Obětování Panny Marie	9-10
Chór kostela Obětování Panny Marie	11-12
Nástěnné malby v kostele Obětování Panny Marie	13-14
Klášterní křížová chodba	15-16
Okenní kružby v klášterní chodbě	17-18
Obraz Panny Marie a konzoly	19-20
Železná panna	21-22
Rabenštejnská věž	23-24
Rychta	25-26
Černá věž	27-28
Chrám sv. Mikuláše	29-30
Kostel sv. Prokopa	31-32

Náměstí Přemysla Otakara II.

Hlavní českobudějovické náměstí už od dob založení města tvoří čtverec o rozměrech 132 x 135 m. Latinsky psané prameny ho už od počátku 14. st. označují jako forum civitatis, v německých pramenech se objevuje obecný název Ring, popřípadě Markt, Marktplatz, z čehož později vzniklo počestšlé Rynek. Po obvodu celé plochy vznikly jednotlivé, 8 m široké parcely, určené pro měšťanské domy. Během stavebních úprav od 2. pol. 14. st. začal vznikat souvislý pás podloubí, původně s trámovými stropy, lemující nakonec celý obvod náměstí. Celý centrální prostor ale dnes nemá jednotný architektonický ráz, protože zámožní měšťané v průběhu staletí své domy několikrát přestavěli podle soudobé módy, přesto zde můžeme spatřit několik gotických památek.

Bludný kámen

Deset kroků od kašny, směrem k hotelu Zvon se v nové dlažbě na náměstí zachoval jeden starý kámen označený vyrytým křížkem, tradičně označovaný jako Bludný kámen. Podle pověsti právě tady v roce 1478 kat ukončil život 10 mladých tovaryšů, kteří se opovážili vztáhnout ruku na rychtáře. Ten, poté co se dozvěděl, že chystají vzpouru, vtrhl do hospody, kde se tovaryši scházeli, ale při následném boji mu někdo vrazil do srdce dýku. Nikdo z tovaryšů ale neprozradil kdo, proto byli popraveni všichni. Podle pověsti ten, kdo přejde nevědomky Bludný kámen po desáté večer, zabloudí a nedostane se domů.

Nárožní Mallnerův dům

Mallnerův, nebo též Prindlův, dům má sice klasicistní fasádu, přesto jsou na něm dodnes zřejmé gotické prvky. Jedná se jednak o dva lomené oblouky v podloubí, a jednak o zbytek nedávno odkryté fresky Klanění tří králů z přelomu 14. a 15. st. Majitel domu, Ondřej Prindl, patřil v této době k nejbohatším budějovickým měšťanům. Jeho zisky plynuly hlavně z obchodu se solí, která se vozila přes Freistadt z Lince, a dále z výnosu předměstského dvorce.

Dům 67/17

Také tento dům má gotický původ, jak dokazují hrotité arkády podloubí a hlavně v Českých Budějovicích ojedinělý kamenný vlys s gotickými kružbami v průčelí. Dnes z větší části klasicistní dům patřil ve středověku příslušníkům bohaté rodiny Prindlovy. V letech 1817-1818 si zde pronajal studentský byt pozdější básník Josef Krasoslav Chmelenský, známý tvorbou prvních operních libret k hudbě Františka Škroupa.

Klášterní kostel Obětování Panny Marie

Klášterní kostel se začal stavět v roce 1265 zároveň s nově založeným městem a už roku 1274 byl vysvěcen. V roce 1418 byl do dominikánského kláštera přenesen obraz Panny Marie, který se stal předmětem zvláštní úcty českobudějovických měšťanů a ovlivnil i způsoby zobrazování Panny Marie. Ve druhé polovině 15. století dominikáni nechali postavit gotickou klášterní věž s křížovou klenbou, která byla přestavěna do dnešní podoby s barokní bání v roce 1772. Přestože chrám několikrát vyhořel, dochoval si původní raně gotickou podobu až do současnosti

Kostel Obětování Panny Marie – chór

Klášterní kostel Obětování Panny Marie je utvářen jako bazilikální trojlodí s nevystupující příčnou lodí. Kněžiště je orientováno k východu a západní průčelí přiléhá k městské hradbě. Chór = kněžiště patří mezi architektonicky nejceněnější části kostela Obětování Panny Marie, které pocházejí z dob založení kláštera. r. 1265. Je to i díky charakteristickým kružbám oken s paprsečnými a krouženými útvary, které jsou typické pro české země v 2. pol. 13. st. Po stranách chóru jsou malé portály původně určené pro vstup do bočních kaplí. Vybavení chóru je ale novogotické a pochází z 19. st. Trojlodí je rozděleno šesti páry mezilodních pilířů a zaklenuto křížovými klenbami na profilovaných žebrech.

Pozůstatky malířské výzdoby z období 14. stol.

Jedná se o mimořádný obraz, který se skládá ze dvou vrstev. Ve starší vrstvě je Madona s dítětem, klečící donátor, sv. Dominik a dvě světice po stranách výklenků. Tato vrstva je pravděpodobně z 14. Stol. Mladší obraz představuje Pietu, tedy P. Marii s mrtvým tělem Krista na klíně, na levé straně výklenku sv. Kateřinu Alexandrijskou a naproti ní sv. Barboru. Tato vrstva vznikla kolem roku 1400. Gotičtí malíři se nespokojili se schematickým nákresem. Stavěli osoby do esovitého postoje, který směřuje vzhůru k nebesům.

Sv. Kryštof

Malba sv. Kryštofa je vysoká 10 metrů a jde o nejvyšší zobrazení Kryštofa v Česku. Malba pochází z doby kolem roku 1400.

Na radu poustevníka sloužil Kryštof Kristu tím způsobem, že přepravoval pocestné přes řeku. Jednou přenesl přes řeku dítě, které bylo stále těžší. Byl to malý Ježíš, který pak sám obra pokřtil a nazval Christophorus. Na znamení, že chlapec byl Kristus, zazelenala se Kryštofova hůl.

Jeho zobrazení je ve všech obdobích obdobné: obr opírající se o mohutnou hůl, případně kmen stromu a nesoucí na ramenou Ježíška. Stal se patronem automobilistů.

Dominikánský klášter –Křížová chodba

Křížová chodba je uzavřená a klenutá chodba s půdorysem ve tvaru čtverce. Nazývá se také ambit. Většinou je okolo rajského dvora, který fungoval jako místo odpočinku. Typické je otevření křížové chodby do prostoru dvora arkádami nebo okny. V gotických oknech je základním motivem kružnice. Podle počtu laloků rozeznáváme kružby třílaločné (od roku 1200) až mnoholaločné. Ve 14. století kružnice mizí a zůstávají jen sférické trojúhelníky nebo čtyřúhelníky. V tomto případě se rozeznává trojlist, čtyřlist atd.

Flamboyantní styl

je francouzské označení pozdní gotické architektury, pro kterou je typické plaménkové utváření(stočené kapky) některých částí budov. Tento styl vznikl v severní Anglii, prvně se uplatnil na oknech Yorské katedrály.

Na evropském kontinentě se nejvíce rozšířil ve Francii, odkud se dostal pravděpodobně přes Normandii a Holandsko do českých zemí, kde ho poprvé použil Petrem Parlérem při stavbě Chrámu sv. Víta.

Panna Maria Budějovická, Panna Maria klasová nebo Panna Maria s klasy.

Na obrazu je Panna Marie jako mladá dívka, oblečená do pláště posetého klasy. Řada středověkých autorů totiž přirovnává Pannu Marii k úrodnému poli porostlému obilím. Motiv má i historické odůvodnění: Kateřina, manželka vévody Giovanni Galleaza Viscontiho, věnovala jako výraz díků za narození syna mariánské soše svůj šat posetý klasy. V období třicetileté války se Budějovičtí na klasovou Pannu Marii obraceli jako na ochranitelku města, proto je v této podobě vyobrazena například v kostele Obětování Panny Marie, na Mariánském sloupu a na domě v Široké ulici

Konzole

Konzole je výstupek ze zdi, nesoucí římsu, arkýř, klenební žebro, někdy pouze samotný výstupek ze zdi. V gotice oblíbený typ neozdobené větší konzole se nazývá krakorec. V kostele Obětování Panny Marie je několik konzolí, např. s podobou čerta, opice nebo lva. Nejzajímavější jsou však dvě konzole v podobě lidských hlav, na severní a jižní straně kněžiště. První má ostře modelované rysy a hledí v jakémsi šklebu, kdežto u druhé je výraz klidný, měkčeji modelovaný. U konzolí se zachovala i jejich středověká barevnost se zlacením.

Železná panna

Železná panna se nachází na Zátkově nábřeží u soutoku Malše a Vltavy. Tato hradební věž ze 14. století byla součástí opevnění města. Jméno Železná panna získala podle mučidla, které bylo podle pověstí ve věži používáno. Čtyřpatrová stavba s odsazeným posledním patrem je přikryta valbovou střechou. Původně se do věže vcházelo vstupem v úrovni 1. patra, ale později byl probourán vchod z přízemí. V roce 1612 do věže uhořel blesk a následně byla stavebně upravována.

Rabenštejnská věž

Vznikla zřejmě již na sklonku 14. století při zdokonalování městského opevnění. Původně gotická věž s vysokou valbovou střechou, kde se na straně do ulice zachovala část bývalého hradebního ochozu, vysazená na kamenných krakorcích. Spodní prostor věže byl původně přístupný jen otvorem v podlaze vyššího patra a využíval se proto jako obecní vězení. K vybudování přímého vstupu došlo teprve v roce 1828 v rámci celkové přestavby věže. Dnes jsou v ní městské byty.

Rychta

Zástupcem krále v nově založených městech byl rychtář. První českobudějovický pocházel z rodu Klariců a ujal se úřadu v srpnu r. 1296, díky tomu došlo ke stabilizaci zdejší situace. Klaricové poté drželi úřad až do roku 1457, kdy Ladislav Pohrobek potvrdil právo budějovických měšťanů vybírat si vlastního rychtáře. Rychta se nacházela v Panské ulici nazývané Biřická nebo Biřců, někdy také Šatlavní a kvůli bytu drábů s vězením, který byl označován Šerhovna, můžeme také předpokládat i lidové označení Šerhovní. Dodnes je na budově freska postavy s váhami, symbolizující spravedlnost, a nápisem IHS, Ježíš spasitel lidstva.

Černá věž

Byla postavena mezi lety 1549-1577 a vedením této stavby městští radní pověřili italského stavitele Hanse Spatze. Spodní část věže byla postavena v gotickém slohu, ale horní část s ochozem a kopulí je již renesanční. Černá věž, která dosahuje výšky 71,9 m, sloužila původně jako zvonice a během staletí byla několikrát opravována. Zatím poslední generální rekonstrukce proběhla 1982-1985. Ve městě se traduje a tradovalo, že se jí říká Černá proto, že roku 1641 byl požár, který zničil kostel sv. Mikuláše, a věž byla očazena plameny.

Chrám sv. Mikuláše

Chrám byl založený 1265 zároveň s Českými Budějovicemi a v jeho blízkosti vznikl i jeden z městských hřbitovů. Gotickou stavbu chrámu se podařilo dokončit až v průběhu 14. století. R. 1641 zničil chrám sv. Mikuláše rozsáhlý požár, proto začala ještě téhož roku rozsáhlá rekonstrukce, která dala kostelu dnešní raně barokní podobu. Z původní gotické stavby se dochoval pouze chór kostela.

Kostel sv. Prokopa a Jana Křtitele

Tento nejstarší gotický kostel v Českých Budějovicích pocházející z 13. století se nachází za obchodním domem Družba a dříve býval součástí tzv. Starého města, které zde bylo ještě před založení Českých Budějovic. Před dokončením chrámu sv. Mikuláše sloužil i jako farní kostel. Jde o jednododnou stavbu s hranolovou věží, na věži jsou pověšeny dva nejstarší budějovické zvony z roku 1546 a 1548. Jak v lodi, tak v kněžišti kostela jsou dochované zbytky gotické nástěnné malby. První stavební úpravy kostela proběhly kolem roku 1461 v duchu pozdní gotiky, další změny přineslo 16. století a zatím poslední rekonstrukce objektu je z roku 1977. Kolem kostela se nachází staroměstský hřbitov. Zde je pohřbený i Jan Valerián Jirsík.

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Jana_K%C5%99titele_a_svat%C3%A9ho_Prokopa_\(%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Jana_K%C5%99titele_a_svat%C3%A9ho_Prokopa_(%C4%8Cesk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice))

<http://www.kostelycz.cz/okresy/budejice.htm>

<http://mesto.budweb.cz/rubriky.asp?rubrika=8&id=51>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kru%C5%99ba#Druhy>

http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99%C5%99ov%C3%A1_chodba

<http://cs.wiktionary.org/wiki/konzola>

<http://www.cb.apu.cz/17-cerna-vez/>

<http://www.hrady.cz/index.php?OID=2557>

http://wiki.brtnik.info/index.php/%C5%99esk%C3%A9_Bud%C4%9Bjovice

<http://www.turistik.cz/cz/kraje/jihocesky-kraj/okres-ceske-budejovice/ceske-budejovice/dominikansky-klaster-ceske-budejovice/>

HEROUT Jaroslav, Staletí kolem nás, Praha 1981.

KOVÁŘ Daniel, Budějovický poutník, aneb Českými Budějovicemi ze všech stran, Praha 2006.

KOVÁŘ D., KOBLASA P., Ulicemi města Českých Budějovic, České Budějovice 2005.

kolektiv autorů, Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006.

PAVELEC Petr, České Budějovice, klášterní kostel Obětování Panny Marie, České Budějovice 1997.

TOMAN Rolf a kol., Gotika. Architektura. Sochařství. Malířství, Praha 2005

REMEŠOVÁ Věra, Ikonografie a atributy svatých, Praha 1991.